

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Harry N. Malmberg*
 Härad: *Vimmerby* Adress: *Borby*
 Socken: *Skivarp* Berättat av: _____
 Uppteckningsår: *1936* Född år _____ i _____

sid.

Uppteckningen rör

"Funke kitta", - hade magisk verkan, m. m. 1-2.

Gångångare. 3-8.

Dödsvarsel. 9.

Fiskarens fisk upp en fisk, med människohu-
 rud. Vackert funktimmer varnade för storm. 10-11.

Gjörå. 12.

Funka killa.

De "tro och sed rörande källor" har jag inte funnit mycket i min hembygd. En enda källa omtalas, nämligen "Funka killa."

Det första jag i min barndom hörde om källan var, att man sade, att små barn hämtades från källan. På frågan var barnen var innan de kom till världen, svarades allmänt: "De ligger i Funka killa." (Jag minns emellertid också att några manspersoner, däribland far talade om att små barn låg under "Haga-stenen" innan de föddes. Stenen ligger vid Hagen (Åbbekås udde) ett stycke ut i vattnet.)

Den nämnda källan har säkerligen i gamla tider trots ha en magisk verkan vid barnstörd. Kvinnor i grovess skulle dricka dess vatten, som för dem skulle vara synnerligen välgörande. Sådana gick i äldre tider dit, under det de väntade sitt barn och drack vatten där. Tristigen har de också offerat i källan, ty en kvinna har sagt sig ha sett silvermynt i källan.

I min mors barndom och ungdom
för cirka 60 år sedan trodde man ännu
på källans kraft. Efter de religiösa väckel-
serna under slutet av 1800-talet försvann
mer och mer tron på dess kraft. Men de
gamla talade ännu i min barndom med
vördnad om "Funka källa".

Källan finns inte längre till. Efter
lantmätning och laga skifte av marken
där omkring har den fyllets. Dess vatten
rinner nu till havet genom ett tjockdike,
som nära havet övergår i en liten bäck.

Ljengångare.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1.

Anders Peter Andersson från Abbecks seglade från Lptad mot hemmet tillsammans med några kamrater. Alla sov utom Anders, som satt till rors. Trötigen somnade också han. De andra vaknade vid att segeln slog, då båten gick upp i vinden, därför att ingen skötte roret. Anders var borta, och man såg honom aldrig mer i livet.

Samma natt och samma tid som detta hände vaknade Anders Peter Anderssons mor, Maria Anders Pers, vid ljudet av steg. Hon kände tydligt igen Anders på gången. Hon steg upp och såg honom genom förstret, när han kom uppför strädded (gången upp mot huset). Då gick hon ut i bara kinnet för att öppna. Sen hon öppnat, gick hon och lade sig. Hon såg, hur han stannade och stödde sig på den nedre halvdörren, men han kom aldrig in. Då gick hon ut för andra gången, men nu syntes ingen. — Någon timme senare kom kamraterna hem och berättade, att han gått

över bord. — Han sågs aldrig mer.

2.

En man Anders Bengtsson dog år 1900. Han sågs ha trätt på själavandringen och lovade komma igen efter sin död.

Tor Jönsson hyrde hans hus, och både han och frun hörde ofta Anders Bengtsson gå igen. Deras nioåriga datter såg honom ofta och var förfärligt rädd för honom. Hon sade, att han "sygde" henne. "Ser ni inte mannen med skägget?" sade hon ofta. Flickan blev sjuk och dog bort. Tor Jönsson flyttade från Anders Bengtssons hus, men efter en tid dog flickan.

Nils Jeppson och hans fru kom då från Amerika och hyrde huset, fastän de blev varnade. Under två minuter hörde de inget, men strax före jul hörde de honom första gången. Sedan stördes de av buller och oväsen på gatt som varje natt. Han gick genom ett rum utanför där de befann sig, genom den stängda dörren in till dem om natten. De såg honom

ofta. Flera gånger kom han in och satte sig i en gungstol i sovrummet och satte den i gång. Då såg de endast benen nedanför knäet. Vid ett tillfälle sköt Nils Jeppson mot honom ett skarpt revolverskott, men han fortsatte att gunga. De såg olika kroppsdelen men aldrig hela kroppen på en gång. Nils Jeppson försäkrade, att han inte skulle köra ut dem, men till slut måste de flytta. De lämnade huset en natt kl 4 och bodde aldrig där sedan. Huset stod sedan öde. Nu är det ombyggt och användes till sommarvillan.

3.

En skjut höjde en natt och väld. Mannen föll utför en brant och drunknade i ett kärr nedanför. Kärret kallas "harta hälet." Hans hustru var med men försluckades ej. Efter hennes död såg man ofta "otöj" (otyg) och "lapperi" (?) i "harta hälet." Hans hustru gick förbi en natt. Han såg en kvinnlig gestalt i kärret. Han stod med

4836

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

utslaget hår, som päckte ned till knäna,
och lyste vatten över sig. Hans förte
sprang hem det fortaste han kunde.
Tidigare såg Per Henriksson, som kom från
en strandning vid förte, en häst som
sprang rent "hälet". Den sprang till sist
så nära honom och slog honom i ansik-
ket, så att han kom hem med blodigt
ansikte. Vatt båda gångerna.

4.

En fru ville ge sina barn i and-
ra giftet sinne och andra vävnader
före barnen i första giftet.

Hon dog hastigt, och fick, aldrig
sagt mer än orden: "Klipp, klipp!" ih-
nan hon dog.

Hon kunde ej förstå, vad hon me-
nade. - Hon kom igen gång på gång.
Hon såg henne aldrig utan endast hörde
hennes. Efter rätt lång tid kom någon
på tanken, att hon ville att hennes barn
i andra giftet skulle ha vävnader. Hon

4836

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKLIVSARKIV

öppnade kistorna och gav åt de två
barnen, men hördes aldrig något mer.
Kvinnor hette hinn (möjligen Hanna)
Mils Mils.

5.

Hans Jeps Mils hade fästman, men
dog innan bröllopet. Fästman födde
en gosse efter hans död. Hans Jeps Jön,
bröder till Mils, lovade att gossen skulle
få hans hus efter hans död. Denne fick
det ej utan en änka flyttade dit. Jön
gick där ofta efter döden (alltid på
nätterna). Han sägs av många bl. a.
av Hanna Per Mils och Ingrid Skarsson.
Hanan, som ofta såg honom, oroades stän-
digt och kunde ej bli kvar i huset. (Hon
voterade ibland och låg på golvet.) En ti-
dig morgon skulle Jön Dahlgren kalla på
en fiskekamrat, Lars Persson. När han kom
vid Jön's hus, stod Jön där. Dahlgren
gick hem och lade sig ligande. Gossen
fick stå. - Två kvinnor såg honom

4836

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

samma natt. Det var Tatyrid Skansson och hennes dotter Kersti. Karna Sjö Mils såg honom flera gånger bl. a. en gång, när han gick med korslagda armar, som i quælae. De som bodde i samma hus hörde ofta oväsen särskilt då ingen var hemma i andra lägenheten.

Till slut överlämnades huset till brodern. Sen fick Jön frid i graven.

Samtliga dessa uppteckningar är berättade av Karna Sjö Mils, född 1841 och död 1922 samt styrkta och berättade av ett flertal andra bl. a. Per Andersson född 1845 (kvar än) alla i Abbeås eller Hörke.

UvarselLÖFVENS UNIVERSITET
POLARHUSARKIV

var något som man hörde innan någon skulle dö. Det kallas också varsel. Ibland var det en avlidens släkting, som gick igen för att varna.

a.

En kväll genast sent satt Per Andersson (född 1845) och hans "kvinga" och "bank" (band) garn. Då hörde de en röst, som ropade: "Per!" tre gånger. Båda hörde tydligt, att det var Per Anders' döda mors röst. De skyndade sig in till Pers gamle far, som bodde ensam i en "stua" på gården. Honn fann de avsvimnad med ett stort bränn-sår på armen. De kallade på folk och fick skott om såret. Gubben tog de in till sig. En vecka senare dog han.

Ibland hörde man ett eller flera ljud, som förbådar någons död.

b.

LUNDS UNIVERSITETS
BOKMUSEUM"Där barnet skrej."

Trä keltusfiskare (den ene krotigen
Per Ludvig) var på sjön och skulle dra krok.
Fint väder. Den ene stod och drog. Det
knyckte väldigt i "snoren" (långreven). Han
kände, att det var en mycket stor fisk.
Men när han fått "kejsak" (håvat) upp
den, såg han, att den hade huvud som
en människa. Båda satte sig och såg
på den. När de satt där, dök det upp ett
bruntimmer vid sidan om båten. Hon var
våldigt vacker till att "litta på". Långt hår.
Hon bad att få sitt barn. De tog "fischen"
och kastade ut till henne. Då sade hon:

"Slå vankarna i vann
och skydda är i lann
ingen far kommer him,
för då blir de sommen storm
så i kommer aldri ilann"

De skar av "snoren" och for iland på
kort de kunde. Innan de nådde land,
var det sådan sydlig storm, att de knapp
kunde ta sig över rebarna. — Stället

der det hände kallas än "Der barned skrej."
Versen, ordagrant lika från flera sag-
män.

"Slå vantarna i vunn" skulle varna för
att ro med vantar på. Bättre log utom
vantar.

Sjörå.

Johan Dahlgren och Per Andersson
(^{an uppare} över ar) i Kålekås kom ut för Sjörå en
natt. De vragade (drev med sillgarn) och
låg för garnlänken. Båda var vakna. Då
såg de en man, som kom på vattnet från
sydvästen (väderstricket). Allt eftersom han
kom marmare antog han väldiga dimensioner.
Han satte kurs rätt på båten. De bleo rädda
och kastade sig i båten och drog ett täcke
över sig. Den ene kikade upp. Då passerade
han båten (gick vid sidan om den). Det
blev riktiga swellvågor. Då steg de upp. Han
gick med kurs mot Uptad så länge de
kunde se honom. - Inget ljud från var-
ken honom eller fiskarna.

4836

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Förhållanden
i riket av
Hans H. Mathberg
folkskollärare, Borby